

## บทที่ 5

### การวิเคราะห์สาร และการวิเคราะห์การสื่อความหมาย

#### การวิเคราะห์สาร

การวิเคราะห์เนื้อหาของสาร (Content appeal) ที่ใช้ในการรณรงค์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 สารที่ สวช. เข้าไปมีส่วนในการผลิต ได้แก่

1. สปอตโทรทัศน์ชุด “สวัสดิ์ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย”
2. สปอตโทรทัศน์ชุด “ปลายทางประเพณี”

5.2 สารที่ สวช. ใช้งบประมาณสนับสนุนการผลิต โดยให้กรอบข่ายเนื้อหาวัฒนธรรม 11 กรอบ ของ สวช. เป็นหลัก

1. รายการข่าวและสารคดีเชิงข่าว ช่อง 3, 5, 7, และ 9
2. รายการสืบสานไทย
3. รายการสำนักไทย
4. รายการภาษาสโมสร
5. รายการดรุธธรรม

นำสารทั้ง 2 มาวิเคราะห์ โดยมีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ

- ความถี่ (Frequency)
- ช่วงเวลา (Timing)
- รูปแบบการนำเสนอ (Presentation Styles)
- เนื้อหา (Content Appeal)
- ขอบข่ายวัฒนธรรมที่นำเสนอ

นำเสนอในรูปตารางวิเคราะห์ ที่ความสรุป จากบทสัมภาษณ์ และแถบบันทึกภาพ เพื่อหาความสัมพันธ์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสารที่ สวช. เข้าไปมีส่วนในการผลิต กับสารที่ให้งบประมาณสนับสนุน เพื่อศึกษาว่าสารประเภทใดสอดคล้องกับเป้าประสงค์ (Goals) ที่ตั้งไว้ใน การรณรงค์

สำหรับกลยุทธ์สำคัญในงานรณรงค์ มีขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การวางเป้าประสงค์ทางการสื่อสาร (Communication Goals)
2. กลยุทธ์สาร (Message Strategy)
3. ช่องทางการแพร่กระจายสาร (Message Distribution)

### 1. การวางเป้าประสงค์ทางการสื่อสาร (Communication Goals)

เป้าประสงค์การรณรงค์วัฒนธรรมไทยที่ สวช. ตั้งไว้ คือ

“การประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไทยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า มีความภาคภูมิใจในการประพฤติปฏิบัติตามแบบแผน วิถีชีวิตอันดีงามของประชาชนชาวไทยทุก เพศทุกวัย”

เมื่อนำมาเป็นเป้าประสงค์ทางการสื่อสาร (Communication Goals) วิเคราะห์ได้ว่า สวช. ต้องการให้ผู้รับสาร

1. ตระหนักรู้ (Awareness) ความสำคัญของวัฒนธรรมไทยในปี่รณรงค์วัฒนธรรม
2. ความเข้าใจ (Comprehension) ขอบข่ายเนื้อหาของวัฒนธรรมไทย
3. พฤติกรรม (Behavior) ประพฤติปฏิบัติวัฒนธรรมไทยเป็นแบบแผน วิถีชีวิตอัน ดีงาม

### 2. กลยุทธ์สาร (Message Strategy)

ลักษณะของสารประกอบด้วย

#### 2.1 ลักษณะการเร้าอารมณ์ที่ใช้ (Type of Appeals)

2.1.1 เป็นสารด้านเดียว หรือสองด้าน (Positive Vs Negative Appeals)

2.1.2 เป็นสารที่กระตุ้นให้กลัวหรือเสนอแนะ (Fear Vs Rational Appeals)

### 2.1.3 ให้ข้อสรุปที่ชัดเจนหรือเปิดให้คิดเอง (Definite Vs Open Conclusion)

### 2.2 รูปแบบ (Style) ของสารที่นำเสนอเป็นอย่างไร

## 3. ช่องทางการแพร่กระจายสาร (Message Distribution)

ประกอบด้วย

### 3.1 ความถี่ (Frequency)

### 3.2 ช่วงเวลา (Timing)

ดังนั้นการนำตัวแปรทั้ง 4 คือ ความถี่ ช่วงเวลา รูปแบบ เนื้อหา มาวิเคราะห์ จึงเป็นการศึกษาถึงกลยุทธ์ และช่องทางการแพร่กระจายของสารนั่นเอง ส่วนการวิเคราะห์ถึงขอบข่ายวัฒนธรรมที่นำเสนอ ก็เพื่อศึกษาว่าผู้ผลิตนำเสนอวัฒนธรรมในด้านใด ก่อนที่จะนำรายละเอียดของสารแต่ละชนิดมานำเสนอในรูปแบบตาราง เพื่อสรุปหาความสัมพันธ์นั้น จะได้อธิบายถึงลักษณะของสารแต่ละประเภท ดังนี้

## 5.1 แนวทางการดำเนินงานในการจัดจ้างบริษัทโฆษณาวางแผนและผลิตสื่อ

รูปแบบ เป็นสปอตโทรทัศน์

### 1. เรื่อง สวัสดิ์ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย

ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์เรื่องแรก เป็นการเปิดตัวปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย จึงสื่อออกมาด้วยความสวยงาม ใช้สื่อประเพณี การไหว้ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยที่คนไทยทุกคนรู้จักดี โดยให้เด็กเป็นตัวแทนในการกระทำ การไหว้ต่อผู้ใหญ่ เป็นการตอกย้ำประเพณีไทย

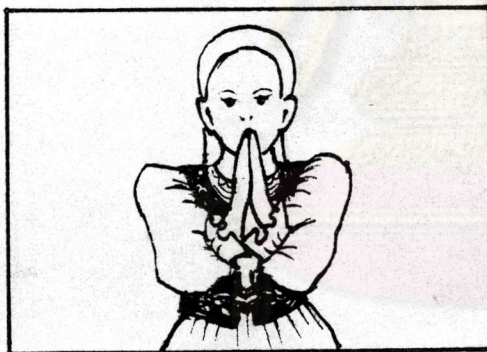
เรื่อง "สวัสดิ์ปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย"



ทักทาย



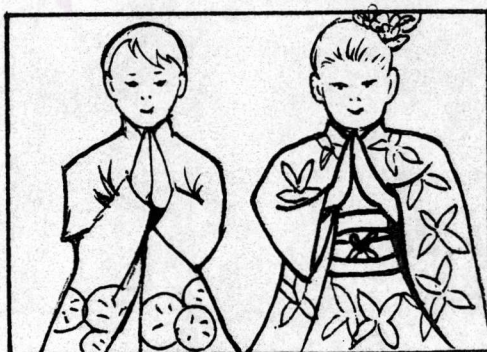
อวยพร



ลาก่อน

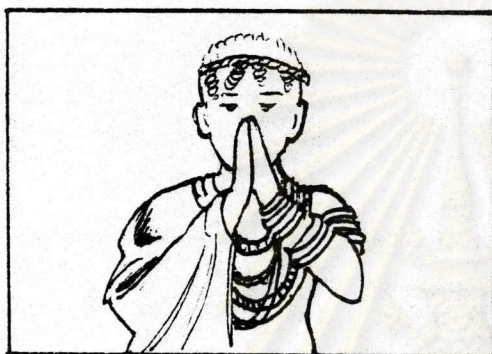


ขอโทษ

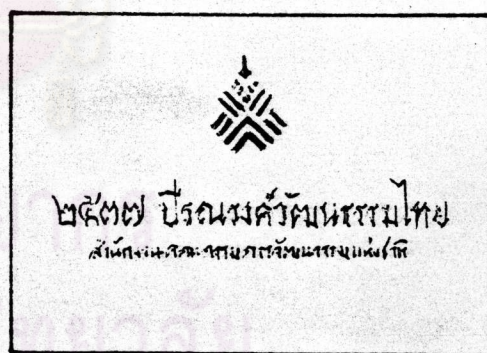
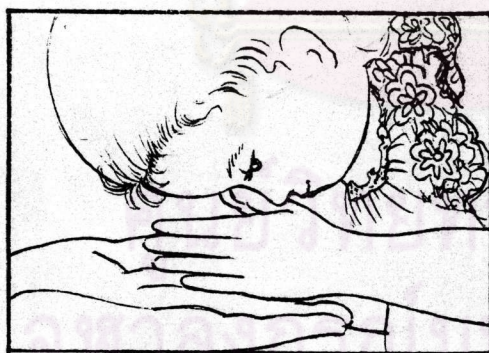


หรือขอบคุณ





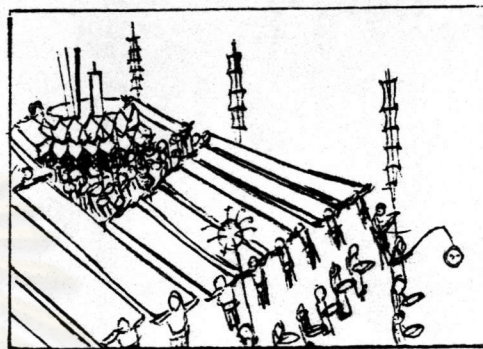
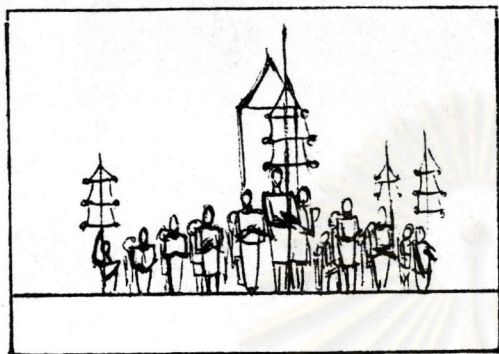
แต่จะมีใครสักกี่คนที่รู้ซึ่งถึงความ



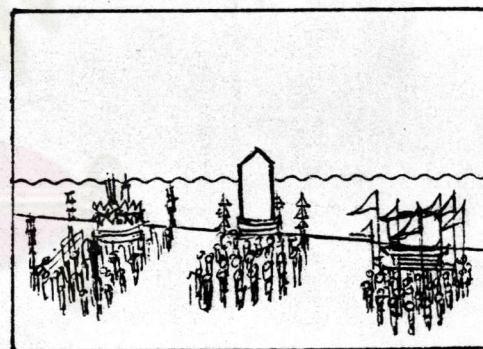
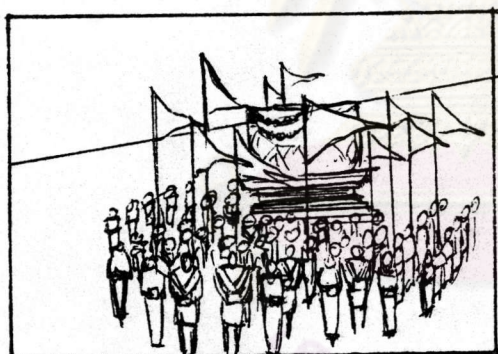
หมายที่แท้จริงของสิ่งนี้ได้ดีเท่าคุณ

2. เรื่อง ปลายทางประเพณี

เป็นภาพยนตร์ที่ใช้สื่อประเพณี คือ ประเพณีแห่งเทียนพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง แขนประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทย เพื่อให้คนดูตระหนักว่า ถ้าไม่ช่วยรักษาประเพณีที่ดีงามไว้ ประเพณีต่าง ๆ จะล่มสลาย

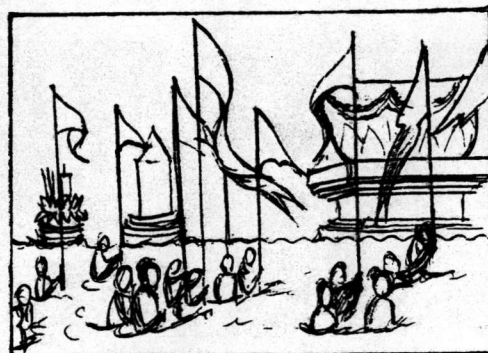
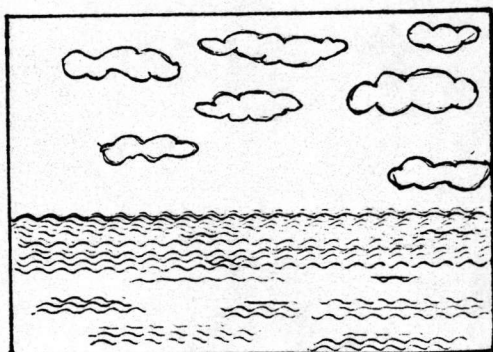


เพลง

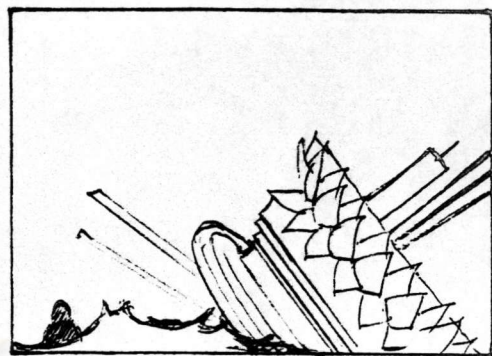


ใช้เวลาหับร้อยนับพันปี

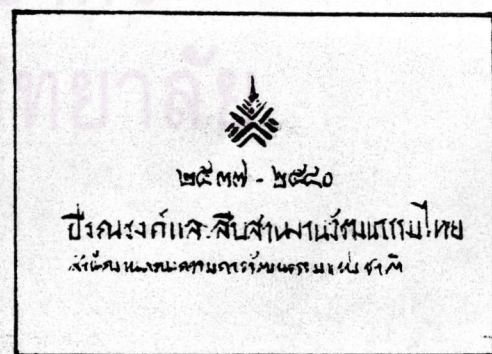
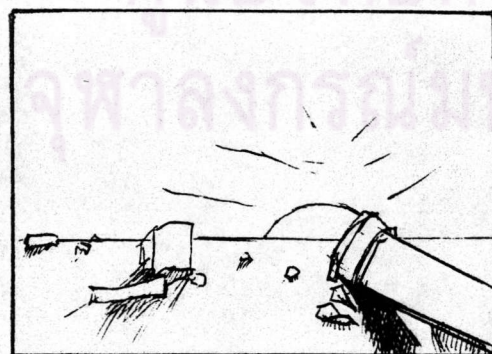
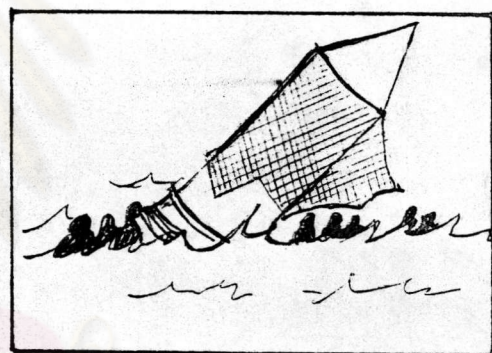
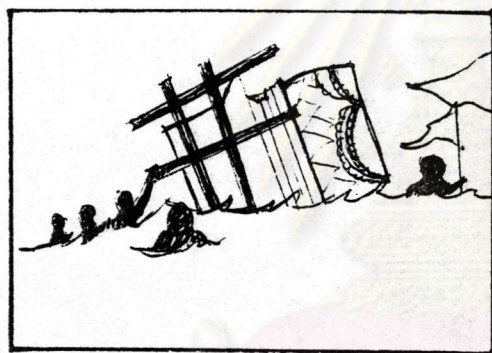
กว่าจะได้ประเพณีไว้ชื่นชม



ถ้าวันนี้ยังมองไม่เห็นค่า อีกไม่กี่วันข้างหน้า



เหลืออะไรไว้บ่งบอกความเป็นไทย



รักและสืบสานประเพณีไทย

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์สารประเภทสปอตโทรทัศน์

เรื่อง	รูปแบบ	เนื้อหา	ขอบข่ายวัฒนธรรม	เป้าประสงค์
สวัสดีปีณรงค์ วัฒนธรรมไทย	สปอต (Tonality)	ข้อสรุปที่ชัดเจน (Definite)	ชนบธรรมเนียม ประเพณี	ตระหนักรู้
ปลายทางประเพณี	สปอต (Mood & Tone)	ความกลัว (Fear)	ประเพณี	ตระหนักรู้

การวิเคราะห์สปอต เรื่อง สวัสดีปีณรงค์วัฒนธรรมไทย และเรื่องปลายทางประเพณี ในด้านต่าง ๆ

1. เป้าประสงค์ สปอตทั้ง 2 เรื่อง ทำตามเป้าประสงค์ของ สวช. คือ สร้างสำนึกคนด้านวัฒนธรรม ดังนั้น เป้าประสงค์จึงต้องการให้คนตระหนักรู้ (Awareness) เรื่องแรกเป็นการประกาศให้รู้ว่าปี 2537 เป็นปีณรงค์วัฒนธรรมไทย และปลุกเร้าให้ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมไทย ส่วนเรื่องที่ 2 เป็นการปลุกเร้าให้ตระหนักในการช่วยกันจรรโลงและส่งเสริมประเพณีไทย (บริษัท ฟาร์อีสท์ แอ็ดเวอร์ไทซิง, 2537)

2. รูปแบบ ทั้ง 2 เรื่อง เป็นสปอตโทรทัศน์แตกต่างกันที่ Style ในการนำเสนอเรื่องแรกเป็น Tonality คือ ภาพรวมมีความสวยงามของสีสันทัน เครื่องแต่งกาย ความน่ารักของนักแสดง เรื่องที่สองเป็น Mood & Tone คือ มีลักษณะปลุกเร้าอารมณ์ แสดงถึงความล่มสลายของประเพณี และมีภาพรวมที่มีสีสันทัน เป็นเครื่องบ่งบอกสัญลักษณ์ประเพณี

3. เนื้อหา เรื่อง สวัสดีปีณรงค์วัฒนธรรมไทย ใช้หลักความแตกต่างของตัวแสดงและเครื่องแต่งกาย และใช้การไหว้เป็นสื่อประเพณี ตอกย้ำว่าการไหว้คือประเพณีไทย และเป็นของคนไทยเท่านั้น โดยใช้ข้อความย้ำภาพเด็กไทยไหว้ว่า “แต่จะมีใครซักกี่คนที่รู้ซึ่งถึงความหมายที่แท้จริงของสิ่งนี้ได้ดีเท่าคุณ” ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสรุปที่ชัดเจน (Definite) ว่า ประเพณีนี้เป็นของคนไทย และทุกคนที่เป็นคนไทยควรเข้าใจถึงความหมาย

เรื่องปลายทางประเพณี เป็นสปอตปลุกเร้าอารมณ์ โดยการสร้างเหตุการณ์ที่ตรงข้ามกับความเป็นจริง ไม่มีความรื่นเริงสนุกสนาน ประเพณีกำลังจะล่มสลายลงไปในทะเล เพราะถ้าเราไม่ช่วยกันรักษาส่งเสริม จะเหลืออะไรไว้เป็นมรดกให้ลูกหลาน ปลุกเร้าอารมณ์โดยใช้การสื่อสารแบบกระตุ้นความกลัว (Fear)

“ชุดที่ 2 ค่อนข้างจะเป็น Communication with Fear” (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 17 มีนาคม 2540)



ทั้ง 2 สปอต ใช้สื่อชนบทธรรมเนียนประเพณี คือ การไหว้ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นสื่อวัฒนธรรม

สปอตทั้ง 2 เรื่อง ไม่สามารถวิเคราะห์ความถี่และช่วงเวลาได้ เนื่องจากใช้วิธีเผยแพร่โดยการขอความร่วมมือจากสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ

## 5.2 แนวทางที่หวังปริมาณผลิตรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม

### 1. รายการข่าวและสารคดีเชิงข่าว ช่อง 3, 5, 7, 9

สวช. ได้กำหนดแนวทางการนำเสนอ เนื้อหาสาระ ช่วงเวลา และระยะเวลาไว้ดังนี้

การเสนอข่าวหรือสารคดีทางวัฒนธรรม  
เนื่องในปริมงคลวัฒนธรรมไทย  
ทางสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ

---

#### 1.1 แนวทางการนำเสนอ

นำเสนอในรูปของข่าวหรือสารคดีทางวัฒนธรรม ความยาว 1-2 นาที

#### 1.2 เนื้อหาสาระ

ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าว ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม หรือสารคดีสั้นทางวัฒนธรรม

ในกรณีที่เป็นสารคดีสั้นทางวัฒนธรรม อาจออกอากาศติดต่อกันได้หลายตอน ๆ ละ 1 วัน ในเรื่องเดียวกัน หรือจบในตอนเดียวกันก็ได้

เนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมที่กำหนดไว้ในปริมงคลวัฒนธรรมไทยได้แก่ เรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

- สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- วิถีครอบครัวและชุมชนไทย
- ชนบทธรรมเนียนประเพณีไทย
- ภาษาไทย

- ระเบียบวินัย
- ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม
- วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย
- การแต่งกายแบบไทย
- ศิลปกรรมแบบไทย
- วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
- วัฒนธรรมกับการพัฒนา

### 1.3 ช่วงเวลาออกอากาศ

ให้ออกอากาศในช่วงข่าวภาคค่ำ โดยแทรกอยู่ในช่วงใดช่วงหนึ่งของข่าว

### 1.4 ระยะเวลา และจำนวนครั้ง

เริ่มออกอากาศตั้งแต่วันที่ 16 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2537 เป็นประจำทุกวัน รวมทั้งสิ้น 77 ครั้ง

ในกรณีที่ไม่สามารถออกอากาศได้ เนื่องจากทางสถานีโทรทัศน์ติดภารกิจการถ่ายทอดสดหรือกิจกรรมอื่น ให้นำไปออกอากาศชดเชยได้จนครบ 77 เรื่อง

### 1.5 รูปแบบของรายการ

- ให้ผู้ประกาศข่าวกล่าวนำ ดังนี้

“เนื่องจากในปีนี้เป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย วันนี้จึงขอเสนอเรื่อง...”  
หรือ

- ข่าววัฒนธรรม (หรือสารคดีทางวัฒนธรรม) เนื่องในปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ในวันนี้ขอเสนอเรื่อง...
- เนื้อข่าววัฒนธรรม หรือสารคดีทางวัฒนธรรม
- ปิดท้ายด้วยตราสัญลักษณ์ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย และมีข้อความว่า “เรารักวัฒนธรรมไทย” สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

การวิเคราะห์ทำโดย นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประกอบกับแถบบันทึกภาพที่นำมาศึกษาช่องละ 2 ตอน ดังนี้

ช่อง 3 คุณสนมพร ฉิมเฉลิม รองหัวหน้ากองบรรณาธิการให้ข้อมูลว่า สารที่ผลิตขึ้นสำหรับปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย มีรูปแบบเป็นสารคดี เพราะกำหนดข้อความเปิดมีโลโก้ปิด เผยแพร่วันจันทร์ - วันศุกร์ ความยาวประมาณ 3 นาที 10 - 20 ตอนแรกออกในช่วงข่าวภาคค่ำ จากนั้นจึงไปอยู่ช่วงเที่ยง เนื่องจากเวลาข่าวภาคค่ำเต็มและไม่ให้เสียรูปแบบรายการ เนื้อหาเน้นการปลูกจิตสำนึกความเป็นไทย วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับความเป็นไทย และความเป็นไปในสังคม ปัญหาที่มีคือ ความถูกต้องของข้อมูลและเวลาจำกัด

#### ตอนที่ศึกษา

1. บุหงารำไป เป็นสารคดีเสนอเรื่องราวของบุหงาดอกไม้สด และบุหงาดอกไม้แห้ง อธิบายดอกไม้ไทยที่ใช้ในการทำบุหงา ดอกไม้ไทยที่ทำให้เกิดกลิ่นหอม เป็นการนำเสนอเชิงเปรียบเทียบของบุหงา 2 ชนิด และสรุปด้วยความเป็นไทยต่าง ๆ เช่น บุหงาของไทย ดอกไม้ไทย ความหอมแบบไทย โดยวิถีธรรมชาติ และชักชวนให้ช่วยกันอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ไว้ เป็นการเสนอแนะ
2. วงมโหรีโคราช เป็นสารคดีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการละเล่นที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้าน โดยผู้เล่นแต่งกายชุดไทยเดิม ใช้เล่นในงานมงคลต่าง ๆ เชิญชวนให้สนใจและรับการถ่ายทอดมรดก เป็นการเสนอแนะและให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น

ช่อง 5 คุณอภพร ศรีพยัคฆ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสร้างสรรค์การผลิต สารที่ผลิตมีรูปแบบเป็นสารคดีที่มีพิธีกร เพราะช่อง 5 ต้องการทำตามรูปแบบของสถานีเอง เผยแพร่วันจันทร์ - อาทิตย์ เวลา 19.50 - 20.30 น. ความยาว 2 นาที เนื้อหาต้องการให้คนรู้ และสำนึกในความมีวัฒนธรรมของประเทศ เพราะวัฒนธรรมเป็นแบบแผนของสังคม

#### ตอนที่ศึกษา

1. เรื่องสวนลุมพินีวัน รูปแบบสารคดีเนื้อหาเป็นสถานที่พักผ่อนของชาวกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะมาร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในยามเช้า แสดงถึงวิถีชีวิตแบบไทยในการใช้เวลาพบบะ และทำกิจกรรมร่วมกัน ใช้วิธีเปรียบเทียบกับสังคมปัจจุบัน การจราจรติดขัด ความเร่งรีบ เป็นการเสนอสารสองด้าน ในรูปแบบของสารคดี
2. วันอาสาฬหบูชา เป็นสารคดีเสนอวัฒนธรรมด้านวันสำคัญของพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นมาในอดีต เป็นสารที่ให้ความรู้ ให้ข้อสรุปที่ชัดเจน คือ เป็นวันแรกที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา

ช่อง 7 คุณณัฐกาน สวรรยาธิบัติ ผู้สื่อข่าว ให้ข้อมูลว่า นำเสนอทุกวันจันทร์ - อาทิตย์ ระหว่างเวลา 19.30 - 20.00 น. รูปแบบเป็นสารคดีเชิงข่าว ความยาว 1.30 นาที เนื้อหาเน้นการกระตุ้นและปลูกฝังวัฒนธรรม ความมีวินัย การดำรงชีวิต ความเชื่อ ทศนคติแบบไทย

#### ตอนที่ศึกษา

1. ดวงใจรักษ์ พัทธกิจวัฒนธรรมไทย เป็นสารคดีเชิงข่าวการเปิดตัวปีรณรงค์ วัฒนธรรมไทย โดย สวช. ประกาศเชิญชวนให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้แถลงว่าจะมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องไปจนถึงปี 2540 เป็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนา และช่อง 7 ก็จะทำ นำเสนอข่าววัฒนธรรมต่อผู้ชม เพื่อกระตุ้นให้ร่วมกันเชิดชู พัทธกิจวัฒนธรรมไทยต่อไป ซึ่งเป็นสารที่มีลักษณะเสนอแนะ
2. ค่าย 2 วัย สายใยสัมพันธ์ เป็นสารคดีเชิงข่าว นำเสนอการทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับผู้สูงอายุบ้านบางแค ในลักษณะของการเข้าค่าย เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมด้านความกตัญญู ความเอื้ออาทร ที่มีต่อผู้สูงอายุ เนื้อหาเน้นในด้านคุณธรรมและจริยธรรม และเป็นสารที่มีลักษณะเสนอแนะ กระตุ้นให้เอาใจใส่ต่อผู้สูงอายุ

ช่อง 9 คุณชัยนันต์ สันติवासะ ผู้สื่อข่าว ให้ข้อมูลว่า นำเสนอทุกวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 20.00 - 20.30 น. รูปแบบที่นำเสนอเป็นข่าวและสารคดีเชิงข่าว ความยาว ประมาณ 2 นาที เนื้อหา เป็นข่าวเผยแพร่กิจกรรมของ สวช. หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ปัญหาคือบุคลากรน้อย การทำข่าวจึงไม่ครอบคลุม

#### ตอนที่ศึกษา

1. ประเพณีการถอดรองเท้า เป็นสารคดี โดยนำประเพณีการถอดรองเท้าก่อนเข้า พุทธสถานของประเทศพม่า มาดำเนินเรื่องและชี้ให้เห็นว่าเป็นประเพณีของชาว พุทธในหลายประเทศ เปรียบเทียบสังคมพม่ากับสังคมไทย และชี้ว่าความแข็ง แกร่งของวัฒนธรรมพม่า เกิดจากการที่พม่าปิดประเทศทำให้สื่อสารมวลชน และการโฆษณา ยังไม่มีผลในการเปลี่ยนวิถีชีวิต เป็นการเสนอเนื้อหาของสารที่มี ลักษณะดีด้านเดียวและเปิดเป็นข้อคิด
2. การใช้ดนตรีรณรงค์วัฒนธรรมไทย เป็นข่าวการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยหอ การค้าไทย เรื่องการใช้ดนตรีรณรงค์วัฒนธรรมไทยสมัย จอมพลป.พิบูล สงคราม เพื่อสนับสนุนนโยบายทางการเมืองด้านลัทธิชาตินิยม เป็นการปลูกฝัง

แนวคิดผ่านบทเพลง เกิดเพลงทางวัฒนธรรมขึ้น ชาวซีให้เห็นประเด็นการ  
ศึกษาวัฒนธรรมในอดีต ตระหนักในคุณค่าและสืบทอดสู่ปัจจุบัน เนื้อหา  
ลักษณะแนะนำ โดยให้ผู้ชมตระหนัก



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สาร ของรายการข่าวและสารคดีเชิงข่าว ช่อง 3, 5, 7 และ 9

ช่อง	ความถี่	เวลา	ตอน	รูปแบบ	เนื้อหา (Content Appeal)	ขอบข่ายวัฒนธรรม	เป้าประสงค์ (Goals)
3	จันทร์-ศุกร์	ข่าวภาคเที่ยง	- บุษงารำไป - วงมโหรีโคราช	สารคดี สารคดี	เสนอแนะ (Rational) เสนอแนะ (Rational)	ภูมิปัญญา ศิลปะกรรม (ดนตรี)	ตระหนักรู้ (Awareness) ตระหนักรู้ (Awareness)
5	จันทร์-อาทิตย์	ข่าวภาคค่ำ 19.50 -20.30 น.	- สวนลุมพินีวัน - วันอาสาฬหบูชา	สารคดี สารคดี	ดีและเสีย (Positive Vs Negative) ข้อสรุป (Definite)	วิถีชีวิต วันสำคัญทางศาสนา	ตระหนักรู้ (Awareness) ตระหนักรู้ (Awareness)
7	จันทร์-อาทิตย์	ข่าวภาคค่ำ 19.30 -20.00 น.	- ดวงใจรักษ์ พิทักษ์ วัฒนธรรมไทย - ค่าย 2 วัย สายใยสัมพันธ์	สารคดีเชิงข่าว สารคดีเชิงข่าว	เสนอแนะ (Rational) เสนอแนะ (Rational)	วัฒนธรรมกับการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม	ตระหนักรู้ (Awareness) ความรู้สึก (Feelings)
9	จันทร์-ศุกร์	ข่าวภาคค่ำ 20.00 -20.30 น.	- ประเพณีถอดรองเท้า - การใช้ดนตรีรณรงค์ วัฒนธรรมไทย	สารคดี ข่าว	เปิดให้คิดเอง (Open Conclusion) เสนอแนะ (Rational)	ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะกรรม (ดนตรี)	ความรู้สึก (Feelings) ตระหนักรู้ (Awareness)

### สรุปผลการวิเคราะห์สารจากตารางที่ 3

3. ความถี่ ช่อง 3 และช่อง 9 มีความถี่น้อยกว่าช่อง 5 และช่อง 7 เนื่องจากช่อง 3 และช่อง 9 เผยแพร่ 5 ครั้ง/สัปดาห์ ในขณะที่ช่อง 5 และช่อง 7 เผยแพร่ 7 ครั้ง/สัปดาห์ ดังนั้น ช่อง 3 และช่อง 9 จะมีจำนวนตอนน้อยกว่าช่อง 5 และช่อง 7 ทำให้ช่อง 5 และช่อง 7 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีเครือข่ายครอบคลุมกว้างขวางกว่า มีความถี่ในการนำเสนอสารคดี และสารคดีเชิงข่าวด้านวัฒนธรรมได้มากกว่า และจะมีผลต่อการเรียนรู้ และการโน้มน้าวต่าง ๆ (Harrison, 1977) ซึ่งตรงกับเป้าประสงค์ของ สวช. ที่ต้องการให้ประชาชนตระหนักรู้ และเรียนรู้ และนำไปสู่ความภาคภูมิใจในการประเพณีปฏิบัติ
4. เวลา มีช่อง 3 ช่องเดียวที่นำรายการไปไว้ในช่วงข่าวภาคเที่ยง โดยให้เหตุผล “เพราะ สวช. กำหนดข้อความ เนื้อหาในปีนี้เป็นปีรณรงค์ และมีโลโก้ท้ายปิด การทำเป็นข่าว จึงขัดกัน ต้องแยกเป็นสารคดีเฉพาะ ไม่เกี่ยวในข่าวประจำวัน” (สนมพร จิมฉลิ ม 18 มีนาคม 2540) ช่องอื่น ๆ คือ ช่อง 5, 7, 9 อยู่ในเวลาที่ที่สุด (Prime Time) จะมีผู้ชมให้ความสนใจชมมาก ในขณะที่สารคดีของช่อง 3 ที่ย้ายไปออกอากาศช่วงเที่ยง ผู้ชมจะลดน้อยลงและเป็นกลุ่มเฉพาะเจาะจงเท่านั้น เช่น กลุ่มแม่บ้าน การเปลี่ยนเวลาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเห็นของฝ่ายบริหารสถานีว่าควรอยู่ช่วงเวลาใด และขัดกับรูปแบบของรายการหรือไม่
5. รูปแบบ ช่อง 3 และช่อง 5 เป็นสารคดี ช่อง 7 เป็นสารคดีเชิงข่าว ช่อง 9 เป็นสารคดีและข่าว ช่อง 3 เป็นรูปแบบสารคดีที่ให้เวลายาวกว่าช่องอื่น เนื่องจากเห็นความสำคัญของเนื้อหาการรณรงค์ “เพราะรู้สึกว่าการจะรณรงค์ ต้องทำซ้ำ ซ้ำ ให้คนรู้สึก พรรณนาโวหาร ต้องปล่อยภาพ อยากให้ผู้ชมได้เห็นการแสดงความสามารถ ต้องได้ธรรมชาติของเสียงดนตรี ทำนองเสนาะ” (สนมพร จิมฉลิ, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2540)  
 ช่อง 5 เป็นรูปแบบสารคดี มีพิธีกรอยู่ในรายการ  
 “เจ้าหน้าที่บริหารของช่อง 5 ต้องการทำรายการให้มีรูปแบบที่เป็นของช่อง 5 เอง จึงมีพิธีกรดำเนินรายการ” (อมพร ศรีพยัคฆ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2540)  
 ความยาวของรายการ ยังขึ้นกับเนื้อหาและการกำหนดเวลาของผังรายการข่าว คือ
  - ช่อง 3 ประมาณ 2 - 4 นาที ขึ้นกับเนื้อหาของรายการ
  - ช่อง 5 ประมาณ 2 นาที ขึ้น
  - ช่อง 7 1.30 นาที
  - ช่อง 9 ประมาณ 1.30 - 2 นาที

แม้ว่า สวช. จะมีการกำหนดรูปแบบเป็นแนวทางในการนำเสนอ แต่ละสถานีโทรทัศน์ก็คงมีการกำหนดรูปแบบของตัวเอง เช่น ช่อง 7 และ ช่อง 9 นำโลโก้ปรีณรงค์ วัฒนธรรมไทยมาไว้ในกรอบ เมื่อพิธีกรพูดนำเข้าสู่รายการ แทนที่จะไปไว้ปิดท้ายรายการตามรูปแบบ

ดังนั้น รูปแบบของรายการ จึงขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารของสถานี ส่วนความสั้นยาวของรายการ หรือรูปแบบการเป็นข่าว หรือสารคดีเชิงข่าว ขึ้นอยู่กับผู้ผลิต ที่จะสามารถหาข้อมูลที่เป็นเนื้อหา หรือความสะดวกรในการทำงานเป็นหลัก

“เน้นความสะดวกรในการทำงาน บุคลากรมีน้อยจึงยึดในการจัดกิจกรรมของแต่ละหน่วยงานมากกว่า และเน้นให้เข้ากรอบ เพราะไม่มีเวลาไปเจาะเรื่องใด ๆ โดยเฉพาะ” (ชัยนันต์ สันติวาสะ, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2540)

4. เนื้อหา ส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความรู้ในด้านวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ในปรีณรงค์ การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนมรดกทางวัฒนธรรม ระหว่างท้องถิ่น โดยเสนอในเชิงกระตุ้น เสนอแนะ (Rational Appeals) ใช้เสียงบรรยายตอกย้ำ เช่น

สารคดีเรื่อง บุหงารำไป ทางช่อง 3

“เป็นศิลปะโดยการสร้างสรรค์งานที่มีคุณค่าโดยวิถีธรรมชาติ ซึ่งคนไทยทุกคนควรที่จะอนุรักษ์ความสวย และความหอมนี้ไว้ให้คงอยู่คู่วัฒนธรรมไทยสืบต่อไป”

สารคดีเรื่องสวนลุมพินีวันทางช่อง 5

“ลองหาเวลาสักช่วงหนึ่งซิคะกลับไปสวนลุมพินี บางทีช่วงเวลานั้น อาจจะทำให้คุณคิดถึงวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ได้อีกสักครั้ง”

และเสนอในด้านดีและเสีย

“กลางแวดล้อมของตึกสูงหลายชั้น และเสียงอึกทึกจอบแจจจากเครื่องยนต์บนถนนรอบด้าน สิ่งเหล่านี้คือภาพชีวิตที่เงาตาของสังคมไทยในปัจจุบัน แต่ในมุมหนึ่งของสถานที่นี้ มีความเขียวชอุ่มของแมกไม้ไม่น้อยใหญ่นานาพันธุ์”

ส่วนการนำเสนอเนื้อหาของช่อง 7 จะมีการกล่าวเนื้อหาทางวัฒนธรรมในเรื่องนั้น ๆ ก่อนแล้วจึงปิดท้าย เป็นการตอกย้ำและเสนอแนะ เช่น

สารคดีเรื่อง ค่าย 2 วย สายโยสัมพันธ์ เปิดรายการว่า

“สังคมครอบครัวแบบไทย ๆ เด็กมักถูกปลูกฝังให้เกิดความกตัญญู และเคารพขนบต่อผู้สูงอายุ ด้วยถือว่าวัยวุฒิเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเชี่ยวชาญในประสบการณ์”



และปิดท้ายรายการว่า

“สมควรที่เราจะฟื้นฟูวัฒนธรรมเหล่านี้กลับมา เพื่อสร้างความสุขที่แท้จริงให้คนชราได้เกิดกำลังใจที่จะต่อสู้ชีวิตต่อไป เพื่อลดจำนวนคนชราในสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ”

เนื้อหาของช่อง 9 มักเป็นในเชิงเปิดไว้ให้คิด (Open Conclusion) จากปัญหาบุคลากรน้อย การผลิตข้าวจึงอาศัยความสะดวก เช่น เมื่อไปทำข้าวต่างประเทศ ก็จะเก็บสต็อกภาพสามารถนำมาทำเป็นเรื่องวัฒนธรรมได้ เช่น

เรื่อง ประเพณีการถอดรองเท้า

“ชาวพม่าส่วนใหญ่จะยังไม่เร่งร้อนในการทำมาหากิน โอกาสในการปฏิบัติศาสนกิจจึงยังมีอยู่มาก เป็นลักษณะที่ใกล้เคียงกับสังคมไทยในสมัยก่อน ความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งการรักษาวัฒนธรรมการถอดรองเท้าก่อนเข้าเขตพุทธสถาน คือ ภาพสะท้อนความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมของพม่า”

ข้อสังเกตอีกประการ คือ ทักษะของผู้ผลิตที่มีต่อวัฒนธรรม การให้ความสำคัญของวัฒนธรรมในสังคม และทัศนคติที่มีต่อการรณรงค์วัฒนธรรม

“จากการรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ คนตื่นตัวมาก กระแสการอนุรักษ์วัฒนธรรมคนถูกปลุกเร้าถึงหัวแหวน เรากำลังถูกรุกรานทางวัฒนธรรม ควรตระหนักในความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมตนเอง” (ชัยนันต์ สันติวาสะ, สัมภาษณ์ 18 มีนาคม 2540)

ประเด็นที่สำคัญ คือ สวช. ให้กรอบในการผลิตข่าวและสารคดีเชิงข่าวด้านวัฒนธรรม เป็นกรอบที่กว้างถึง 11 กรอบ กับวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี โดยมีได้เน้นการออกแบบเนื้อหา (Content Appeal) ให้ประสานกับเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ในการรณรงค์

“สวช. ไม่ได้ต้องการอะไรมาก เพียงแต่อยากจะกระตุ้นให้คนในสังคมไม่ลืมวัฒนธรรม” (ณัฐกาน สวรรยาธิบัติ, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2540)

ดังนั้น เนื้อหาในการรณรงค์ จึงเป็นเนื้อหาในเชิงปริมาณ ขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้ผลิตที่มีต่อการรณรงค์ และส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาในเชิงเสนอแนะ (Rational) โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงปรัณรงศ์วัฒนธรรมไทย มากกว่าที่จะเป็นการผลิตสารเพื่อแก้ไขปัญหาวัฒนธรรม หรือใช้มิติวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาประเทศ

## 2. สารที่ สวช. ใ้กับสนับสนุนการผลิต

ประเภทรายการสารคดี และนิตยสารทางอากาศ ได้แก่

- 2.1 รายการสืบสานไทย
- 2.2 รายการสำนึกไทย
- 2.3 รายการภาษาสโมส
- 2.4 รายการดรณธรรม

## ลักษณะของรายการต่าง ๆ มีดังนี้

### 2.1 รายการสืบสานไทย

ความถี่	สัปดาห์ละ 1 ครั้ง
ช่วงเวลา	วันเสาร์เวลา 07.30 - 08.00 น. ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท.
วัตถุประสงค์	สร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนและเยาวชน ให้ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ความภูมิใจ รักและหวงแหน และมีแนวคิดร่วมกันในการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม
เป้าหมาย	ประชาชนและเยาวชน
รูปแบบ	สารคดีมุ่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม นำเสนอจากสถานที่สถานการณ์จริงมีขอบเขต <ol style="list-style-type: none"> <li>1. การนำเสนอโบราณสถาน โบราณวัตถุที่กระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย พร้อมประวัติความเป็นมา</li> <li>2. นำขนบธรรมเนียมประเพณี เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนตั้งแต่สมัยโบราณ ประเพณี ผูกพันชีวิตคนไทย ตั้งแต่เกิดจนตาย ผ่างพิธีศนาธรรม</li> <li>3. นำเสนอศิลปหัตถกรรมที่มีชื่อเสียง</li> </ol>
เนื้อหา	<p>ช่วงที่ 1</p> <p>บันทึกความเป็นไทย นำเสนอศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่แสดงภาพลักษณ์ความเป็นไทย นำเสนอประวัติความเป็นมา ความสำคัญ โดยจะนำเสนอในรูปแบบของบันทึกการเดินทางที่ตระเวนออกค้นหาศิลปวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ยังคงรักษาอนุรักษ์ความเป็นไทยไว้อย่างเหนียวแน่น เพื่อเป็นการส่งเสริมยกย่องและสร้างจิตสำนึกของผู้ชมให้มีความรู้สึก และรักหวงแหนในความเป็นไทย</p> <p>ช่วงที่ 2</p> <p>ศิลปินแผ่นดินไทย เสนอศิลปินแขนงต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียง ประวัติผลงานที่โดดเด่นและแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย รวมถึงวิชาความรู้ที่ถ่ายทอดให้กับผู้สืบทอด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปทุกแขนงต่อไป</p> <p>ช่วงที่ 3</p> <p>สืบสานความเป็นไทย เป็นการยกย่องผลงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากศิลปินในช่วงที่ 2 โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มี</p>

ชื่อเสียง ถือว่าไม่ว่าจะเป็นใครถ้าเป็นผู้สืบสานศิลปวัฒนธรรมของไทย ก็สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

ต่อนที่นำมาศึกษาคือ

1. บทเพลงแห่งท้องทุ่ง (24 ก.ย. 37) เป็นการดำเนินเรื่องโดยนำชนบทธรรมนิยมประเพณี ที่เกิดจากการทำนา มาเล่าเป็นเรื่องราว ตั้งแต่การไถหว่าน และดำข้าวกล้า ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือในการเก็บเกี่ยว ช่วยกันลงแขก ซึ่งมีวิธีการผ่อนคลายความเหนื่อยด้วยการละเล่นบทเพลงที่นิยม ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว บทเพลงที่เกิดจากการทำงานในท้องทุ่งนา การนวดข้าว คือ เพลงเต้นกำรำเคียว เพลงร้อยซัง ฯ

ช่วงศิลปินคือ คุณวันเพ็ญ วัตตุม เป็นผู้รวบรวมชาวบ้านมาแสดง และรับงานแสดงทั่วไป สนับสนุนและส่งเสริมการรวมตัวของนักแสดง

ผู้สืบสานคือ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ นำการแสดงเต้นกำรำเคียวของชาวบ้านมารวบรวมและเป็นหลักสูตรทางการศึกษา

2. บันทึกความเป็นไทย (29 ต.ค. 37) นำภาพจิตรกรรมฝาผนังมาดำเนินเรื่อง กล่าวถึงความแยบยลของคนสมัยก่อน อบรมหรือถ่ายทอดเรื่องราวต่างผ่านรูปภาพบนฝาผนังในโบสถ์ต่าง ๆ ศิลปินคือ อาจารย์โหมด ว่องสวัสดิ์ ศิลปินแห่งชาติที่ได้รับยกย่องให้วาดภาพจิตรกรรมเพื่อบูรณะและปฏิสังขรณ์โบสถ์ มีผลงานหลายด้านทั้งในด้านการสร้างฉากประกอบบทละคร

ผู้สืบสานคือ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร เป็นสถานที่สืบทอด เปิดสอนด้านการวาดภาพบนฝาผนังให้ผู้ที่สนใจ

## 2.2 รายการสำนึกไทย

ความถี่	เดือนละ 2 ครั้ง สัปดาห์ที่ 2 และ 4
ช่วงเวลา	วันเสาร์ เวลา 16.00 - 16.30 ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5
วัตถุประสงค์	เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนและเยาวชนให้มีจิตสำนึกในด้านคุณธรรม วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นภาพลักษณ์ของความเป็นไทย
เป้าหมาย	ประชาชนและเยาวชน
รูปแบบ	เป็นสารคดีบรรยายประกอบการแสดงหรือจากสถานการณ์ที่เป็นจริงโดยมีข้อช่วยเนื้อหา ดังนี้
	1. การสร้างจิตสำนึกที่ดี ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ธรรมคติ และสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตที่ดีที่เหมาะสม การสร้างวินัยในตนเอง

2. การปลุกฝังคุณธรรม ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และอุปนิสัยของคนไทยแต่อดีต เพื่อเผยแพร่ความมีเมตตา การตรงต่อเวลา ความอ่อนน้อมต่อมตน เป็นต้น
3. การนำเอาวัฒนธรรมที่มีค่าต่อวิถีชีวิตคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบันมาเสริมสร้างคุณธรรมย้าจิตสำนึกที่ดีให้แก่คนรุ่นใหม่

เนื้อหา

ช่วงที่ 1

วิถีไทย เป็นการเสนอเรื่องราวและวิถีชีวิตแบบไทยไทยที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดีงาม โดยสะท้อนออกมาเป็นภาพที่มีความต่อเนื่อง และสื่อให้ได้ความสมบูรณ์ และความเป็นอยู่ที่แท้จริงของวิถีชีวิตแบบไทย เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมไปกับรายการตั้งแต่เริ่ม

ช่วงที่ 2

สำนึกไทย เป็นการเสนอเรื่องราว และวิถีชีวิตที่แปรเปลี่ยนไปของวัฒนธรรมไทย คนไทย หรือขนบธรรมเนียมไทย อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับช่วงวิถีไทย และกระตุ้นให้เกิดสำนึกในการกลับมาอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของไทยเอาไว้

ช่วงที่ 3

เพชรภาษา เป็นการหยิบยกปัญหาการใช้ภาษาไทยของคนไทยทุกอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ภาษาไทยในวงการภาพยนตร์ เพลง วิทยุ โทรทัศน์ หรือแม้กระทั่งภาษาพูดในหมู่วัยรุ่น เพื่อนำไปสู่การเสนอวิธีการแก้ไข และการใช้ภาษาที่ถูกต้องต่อไป

ตอนที่ศึกษาคือ

1. วังสวนบ้านแก้ว (11 ต.ค. 37) เป็นเรื่องพระราชประวัติ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี หลังจากทีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว พระองค์เสด็จกลับมาประทับที่เมืองจันทบุรี ณ วังสวนบ้านแก้ว ซึ่งเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ทรงนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎร พระองค์ทรงริเริ่มโครงการศิลปาชีพแห่งแรกของประเทศไทย ผลิตผลที่เป็นชื่อเสียงคือ เสื้อจันทบูร ต่อมาทรงมอบวังสวนบ้านแก้วให้กระทรวงศึกษาธิการตั้งเป็นวิทยาลัยจันทบุรี ปัจจุบันคือสถาบันราชภัฏจันทบุรี ซึ่งมีโครงการสืบสานจัดพระตำหนักเป็นพิพิธภัณฑ์ ปิดท้ายด้วยคำกลอนบทสรรเสริญ
2. บ้านสวย - รั้วสูง (22 พ.ย. 37) เป็นการนำสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย เรื่องรั้วบ้านในสมัยก่อนและสมัยปัจจุบันมาเสนอ คือในสมัยก่อนไม่ต้องมีรั้ว อยู่กันด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในบ้านและเพื่อนบ้าน มีน้ำใจ มีคุณธรรม แต่ปัจจุบันคนสร้างบ้านสวยงามพร้อมล้อมรั้วสูง เพราะคนไม่ไว้ใจกัน ไม่มีเพื่อนบ้าน ขาดน้ำใจ ช่วงสำนึกไทย พระพยอมเทศนา

คุณสมบัติ 3 ประการที่จะทำให้อยู่ร่วมกันคือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ จริงจัง รวมถึงความเห็นอกเห็นใจ ช่วงเพชรภาษา นำภาษาวัยรุ่นที่ใช้ผิดมาเสนอ และชี้ให้เห็นว่าไม่เหมาะสมเช่นใดคะ แบบว่า อะไรที่

### 2.3 รายการภาษาสโมสร

ความถี่ เดือนละ 4 ครั้ง

ช่วงเวลา วันอังคาร เวลา 18.30 - 19.00 น. ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9

- วัตถุประสงค์
- 1) เพื่อตอบสนองพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย ในเรื่องของการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องเหมาะสม
  - 2) เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนทั่วประเทศ เห็นความสำคัญของภาษาซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่สำคัญที่สุด
  - 3) เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนไทย นักเรียน นักศึกษา สื่อมวลชน ผู้บริหาร ประกาศ ผู้นำระดับต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนทั่วไปใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องและเกิดวิวัฒนาการของภาษาไปในทางที่เหมาะสม
  - 4) เพื่อให้ประชาชนไทยเกิดความสำนึกในคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดกันมาในอดีตจนถึงปัจจุบันและร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาต่อไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม
  - 5) เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนไทยเกิดความรักในศิลปวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ และเป็นผู้สืบสานสิ่งที่ดีงามของไทย เป็นตัวอย่างแก่เยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไป

กลุ่มเป้าหมาย เยาวชนทั่วไป และครอบครัว

รูปแบบรายการ เป็นนิตยสารโทรทัศน์ มีเนื้อหาหลากหลาย แบ่งเป็นช่วงสั้น ๆ โดยมีประเด็นเด่น ๆ ในเรื่องของภาษาที่น่าสนใจ

เนื้อหา

ตอนที่ 1 ภาษาไทยด้วยใจรัก นำภาพบุคคลที่มีความสำคัญในแวดวงการศึกษา นักการเมือง บุคคลต่าง ๆ หลายอาชีพ พุดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 2 ภาษาสนุก เป็นการเล่านิทานอีสป มีผู้แสดงประกอบเรื่องราว การแสดงส่วนใหญ่เน้นการใช้ภาษาที่ถูกต้อง และคติจากนิทาน เช่น ความช่วยเหลือ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

ตอนที่ 3 เพชรภาษา พิธีกรพาไปพบเยาวชนระดับมัธยมศึกษาและครู

ภาษาไทยแต่ละโรงเรียน ที่มีผลงานดีเด่นด้านภาษา เช่น การโต้วาที  
การร้องทำนองเสนาะ

ตอนที่นำมาศึกษา

1. เผยแพร่วันที่ (12 ก.ค. 37)

ภาษาไทยด้วยใจรัก : ดร.บรรจง ชูสกุลชาติ กล่าวถึงการใช้ภาษาต่างชาติปะปนกับภาษาไทย ทำให้วัฒนธรรมทางภาษาไม่ถูกต้อง การใช้ภาษาควรใช้ให้ถูกต้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และเข้าใจถึงความหมายด้วย ข้อคิดคือ ภาษาไทยจะอยู่ไม่ได้ ถ้าเราไม่มีความสำนึกที่จะพูดภาษาไทยให้ถูกต้อง ดึงามและชัดเจนช่วงภาษาพาสนุก นิทานเรื่องเลือกกับคนเดินทาง แสดงให้เห็นว่าการคบเพื่อนต้องช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วงเพชรภาษา พาไปพบเยาวชน โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร การสอนภาษาไทยของอาจารย์เป็นกิจกรรมในภาคปฏิบัติ และอาจารย์แสดงความเป็นห่วงเรื่องการใช้ภาษาไทยของพิธีกรโทรทัศน์ คำควบกล้ำ เยาวชนคนเก่งคือ นายดุสิต ปัญญาประเสริฐ มีความสามารถเป็นพิธีกรในรายการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ วิธีการคือ ฝึกพูด มีปฏิภาณไหวพริบ และโต้วาที

2. เผยแพร่วันที่ (19 ก.ค. 37)

ภาษาไทยด้วยใจรัก : คุณสุทัศน์ เงินหมื่น ให้ทัศนะการใช้ภาษาท้องถิ่น ควรมีความภูมิใจ เพราะเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ข้อคิด ภาษาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภาคที่คนท้องถิ่นควรมีความภูมิใจในการใช้ภาษาของตน ช่วงภาษาพาสนุก เป็นการเล่านิทานอีสปเรื่องพร 3 ประการ ซึ่งเป็นเรื่องของคนตัดไม้ได้พร 3 ประการจากเทวดา แต่เนื่องจากไม่ได้ระตรอง ให้ดีก่อนจึงไม่ได้อะไร นิทานจึงสอนให้คิดก่อนทำ ช่วงเพชรภาษา : พาไปชมเยาวชนที่มีความสามารถในการร้องเพลงไทยเดิมได้ดี และการเล่นดนตรีไทยยังฝึกให้มีสมาธิอีกด้วย ส่วนอาจารย์ก็มีวิธีสอนนำเพลงไทยมาประยุกต์กับการเรียน วัตถุประสงค์ ให้นักเรียนได้แสดงออก โดยเฉพาะวิชาวรรณคดีประยุกต์ เช่น ให้ทำบทละครและแสดง เป็นต้น

2.4 รายการตรุณธรรม

ความถี่ เดือนละ 4 ครั้ง

ช่วงเวลา วันศุกร์ เวลา 18.00 - 18.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5

วัตถุประสงค์ 1) สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็ก  
2) ใช้หลักพุทธธรรมควบคู่ในการใส่เนื้อหา  
3) ส่งเสริมให้รายการเป็นเวทีสำหรับแสดงความคิดเห็นของเด็ก ๆ

กลุ่มเป้าหมาย เยาวชนระดับประถม และครอบครัว

รูปแบบ เป็นรายการนิตยสารทางโทรทัศน์ แบ่งรายการเป็นช่วง ๆ นำเสนอในประเด็นที่ต่างกัน

เนื้อหา ตอนที่ 1 พลิกตำนานนิทานชาดก เป็นการเล่านิทานโดยพิธีกรหญิงและเด็กชาย พร้อมภาพการ์ตูนเคลื่อนไหวประกอบ เรื่องที่เล่าประกอบด้วย ความสนุกสนานสอดแทรกคำสอนให้เป็นคนดี ในด้านต่าง ๆ ของความมีคุณธรรมและจริยธรรมแบบไทย

ตอนที่ 2 ดรุธธรรมนำเที่ยว พิธีกรพาไปยังสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พร้อมบรรยายเรื่องของโบราณสถานนั้น และให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

ตอนที่ 3 เป็นการตั้งคำถามประจำสัปดาห์ หรือนำเด็กที่ชนะการประกวดมาแสดงผลงาน เช่น การประกวดเพลงพื้นบ้าน การประกวดเรียงความ

#### ตอนที่นำมาศึกษาคือ

##### 1. เผยแพร่วันที่ 23 กันยายน 2537

ตอนที่ 1 พลิกตำนานนิทานชาดก เรื่องพญาวานรกับผีเสื้อน้ำ สอนเรื่องการเป็นหัวหน้า ต้องเป็นคนรอบคอบไตร่ตรอง ดังเช่นพญาวานร มีความรอบคอบ พาบรืวารให้รอดพ้นจากการถูกผีเสื้อน้ำนั้นกินซึ่งพญาวานรคือพระอริยสัจจ์ในภพต่อ ๆ มา

ตอนที่ 2 ดรุธธรรมนำเที่ยว ไปพบกับเด็ก ๆ ให้แสดงความคิดเห็นว่าอะไรคือมาร แล้วกล่าวถึงมารในพระพุทธศาสนา เช่น องคุลิมาล พญานาค ซึ่งในที่สุดพระพุทธเจ้าทรงเทศนาจนบรรลู่เป็นอรหันต์ แล้วสอนว่า การกำจัดมารคือการกำจัดกิเลสในตัวเอง

ตอนที่ 3 เรารักวัฒนธรรมไทย พาไปฟังเสียงเพลงเท่เรื่อของนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบ พร้อมภาพขบวนพยุหยาตรา

##### 2. เผยแพร่วันที่ 21 ตุลาคม 2540

ตอนที่ 1 นำไปชมการประกวดเล่านิทาน เรื่องที่นำมาเสนอเป็นเรื่องของความกตัญญูและการทำความเพียร

ตอนที่ 2 ดรุธธรรมนำเที่ยว พบเด็กกะเหรี่ยงในโครงการบ้านเด็กในโรงเรียนวัดถ้ำองจ อ.ศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นโครงการนำเด็กกะเหรี่ยงมาสอนภาษาไทยและหัตถการใช้ชีวิตประจำวันและการใช้ชีวิตร่วมกันให้เป็นระเบียบวินัย ถูกต้องตามหลักสาธารณสุข

ตอนที่ 3 เชิญร่วมโครงการประกวดวาดภาพ วัดที่ท่านรู้จัก และเรียงความเนื้อหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์สาร ประเภทสารคดีและนิตยสารทางโทรทัศน์

ชื่อรายการ	ความถี่	ช่วงเวลา	รูปแบบ	ตอนที่ศึกษา	เนื้อหา	ขอบข่ายวัฒนธรรม
สืบสานไทย	4 ครั้ง/เดือน	วันเสาร์ (ช่อง 9) 7.30-8.00 น.	สารคดี	-บทเพลงแห่งท้องทุ่ง -บันทึกความเป็นไทย	ข้อเสนอแนะ ข้อสรุป ข้อเสนอแนะ ข้อสรุป	ประเพณี วิถีชีวิตการละเล่นในท้องทุ่ง จิตรกรรมฝาผนัง
สำนึกไทย	2 ครั้ง/เดือน	วันอังคาร (ช่อง 5) 16.00-16.30 น.	สารคดี	-วังสวนบ้านแก้ว -บ้านสวย-รั้วสูง	ข้อสรุป เปิดให้ข้อคิดเสนอแนะ	สถาบันพระมหากษัตริย์ วิถีชีวิต คุณธรรม จริยธรรม
ภาษาสโมสร์	4 ครั้ง/เดือน	วันอังคาร (ช่อง 9) 18.30-19.00 น.	นิตยสารทางโทรทัศน์	วันที่ 12 ก.ค. 37 วันที่ 19 ก.ค.37	ดี และเสนอแนะ ดี และเสนอแนะ	ภาษา ภาษา
ดรุธธรรม	4 ครั้ง/เดือน	วันศุกร์ (ช่อง 5) 18.00-18.30 น.	นิตยสารทางโทรทัศน์	วันที่ 23 ก.ย. 37 วันที่ 21 ต.ค.37	ดี-เสีย(Positive-Negative) ดี-เสีย	คุณธรรม จริยธรรม คุณธรรม จริยธรรม



## สรุปผลการวิเคราะห์สารประเภทสารคดีและนิตยสารโทรทัศน์ที่ สวช.ให้การสนับสนุน

1. ความถี่ รายการสำนักไทยมีความถี่น้อยกว่า รายการสืบสานไทย สำนักไทย และตรุณธรรม ซึ่งทั้ง 3 รายการมีความถี่ 4 ครั้ง/เดือน แต่สำนักไทยมี 2 ครั้ง/เดือน

2. ช่วงเวลา ทั้ง 4 รายการ นำเสนอในช่วงเวลาที่ไม่ใช่ prime time เนื่องจากไม่สามารถกำหนดเวลาได้แล้วแต่ทางสถานีจัดผังรายการให้ อย่างไรก็ตามรายการภาษาสโมสรรและตรุณธรรม นำเสนอในช่วงเวลาเย็น จึงเหมาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้คือ เยาวชนระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป และนักเรียนระดับประถมตามลำดับ ส่วนรายการสืบสานไทยอยู่ช่วงเช้าวันเสาร์ ซึ่งเป็นเวลาที่ค่อนข้างเช้าสำหรับวันหยุด จึงอาจทำให้มีผู้ชมน้อยลง

3. รูปแบบ เมื่อศึกษารายการทั้ง 4 แล้วพบว่า รายการที่เป็นนิตยสารทางโทรทัศน์มีความหลากหลาย เนื่องจากมีหลายช่วงตอน ทำให้รายการไม่เยิ่นเย้อ การให้งบประมาณสนับสนุนของ สวช. ไม่ได้ทำให้รูปแบบของรายการเปลี่ยนไป เพราะรายการเหล่านี้ผลิตขึ้นก่อนปีรณรงค์รูปแบบจึงเสนอต่อสถานีโทรทัศน์ก่อนแล้ว ส่วนใหญ่จะมีการเปลี่ยนรูปแบบปีละครั้ง

“รูปแบบการนำเสนอ เป็นการเชิญชวนถึงประกวด ลักษณะรายการเปลี่ยนทุกปีเหมือนกัน มีแกนอยู่ที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลัก” (นฐพร ถนัดช่าง, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2540)

“เมื่อ สวช. ให้งบสนับสนุนไม่ได้ให้เวลาพิเศษ ยังคงเป็น 3 ช่วง คนสำคัญ นิตานอัสป เพชรภาษา ปี 37 ไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบ ปรับรูปแบบรายการปีละครั้ง” (ชวนชม วิสัยจร, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2540)

การกำหนดรูปแบบยังขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย เช่น รายการตรุณธรรมมีกลุ่มเป้าหมายเด็ก รูปแบบจึงใช้นิทานประกอบคำชี้แนะ นอกจากนี้ทุกรายการยังมีการตอบปัญหา คำถาม และการประกวด เป็นการสร้างความผูกพันกับกลุ่มเป้าหมายให้มีต่อรายการได้อีกประการหนึ่ง

4. เนื้อหา ทั้ง 4 รายการ การกำหนดเนื้อหาส่วนใหญ่กำหนดจากวัตถุประสงค์ของรายการและกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาจึงมีความหลากหลาย เป็นไปได้หลายแนวทางแล้วแต่วิธีการที่ผู้ผลิตจะหยิบยกขึ้นมา จากวัตถุประสงค์ เห็นได้ว่า

- รายการสืบสานไทยและสำนักไทยปลูกฝังให้ตระหนักในคุณค่าศิลป วัฒนธรรม คุณธรรม ประเพณี การนำเสนอจึงเป็นการให้ความรู้ ถ่ายทอดแนวคิดของศิลปิน วิธีการอนุรักษ์ เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเป็นข้อสรุปที่ชัดเจน (Definite) เกี่ยวกับการละเล่นแบบไทย พระราชประวัติ คุณธรรม จริยธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นของทุกคนที่เป็นคนไทย และควรจะรักษาไว้ เป็นการตอกย้ำเพื่อปลูกฝังแบบเสนอแนะ (Rational appeal)

- รายการภาษาสโมสร กระตุ้นและสนับสนุนให้เยาวชนไทยเห็นความสำคัญของภาษา โดยการใช้ต้นแบบที่เป็นคนสำคัญในแวดวงวิชาการ และการเมือง รวมทั้งเยาวชนที่มีผลงานดีเด่นมานำเสนอ จึงเป็นการเสนอสารด้านดี (Positive) ของต้นแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้รับสาร และเปิดให้คิดเอง (Open Conclusion) ว่าถ้าผู้รับสารสามารถทำได้ตามต้นแบบ ก็อาจจะมีโอกาสเป็นเพชรภาษาเหมือนในช่วงท้ายของรายการได้

- รายการดรุธธรรม สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นเนื้อหาจึงเป็นทั้งด้านดี-ด้านเสีย (Positive Vs Negative) เช่น ช่วงเล่านิทานอีสป เป็นตัวอย่างของการไตร่ตรองให้รอบคอบ ถ้ามีความรอบคอบก็จะได้ไม่ถูกผีเสื้อน้ำจับกิน ถ้าไม่รอบคอบก็จะต้องถูกจับ เป็นต้น รวมถึงการชี้แนะ (Rational) และส่งเสริม เช่น โครงการประกวดวาดภาพและเรียงความ เป็นต้น

### 5.3 การเปรียบเทียบสารที่ใช้ในการรณรงค์วัฒนธรรมไทย

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบสาร 2 ประเภท

ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2
สารที่ สวช.เข้าไปมีส่วนในการผลิต	สารที่ สวช.ใช้งบประมาณสนับสนุน
<p>สปอตโทรทัศน์เรื่อง</p> <p>1. สวัสดิ์ไพรณรงค์วัฒนธรรมไทย</p> <p>2. ปลายทางประเพณี (ไม่ได้เผยแพร่)</p>	<p>1. ข่าวและสารคดีเชิงข่าววัฒนธรรมช่อง 3,5,7,9</p> <p>2. รายการสืบสานไทย</p> <p>3. รายการสำนึกไทย</p> <p>4. รายการภาษาสโมสร</p> <p>5. รายการดรุธธรรม</p>

#### การเปรียบเทียบในเชิงปริมาณและคุณภาพ

**เชิงปริมาณ** การเปรียบเทียบในเชิงปริมาณพบว่า จำนวนครั้งของสปอตโทรทัศน์ไม่อาจวัดได้ เนื่องจากเป็นการขอความร่วมมือกับสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ในขณะที่ประเภทที่ 2 มีจำนวนดังนี้

1. ข่าวและสารคดีเชิงข่าววัฒนธรรมช่อง 3,5,7,9 เผยแพร่จำนวนสถานีละ 140 - 184 นาที ( 16 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2537 )
2. รายการสืบสานไทย จำนวน 24 ครั้ง ( กรกฎาคม - ธันวาคม 2537 )

3. รายการสำนึกไทย จำนวน 12 ครั้ง ( " " " )
4. รายการภาษาสโมสร จำนวน 24 ครั้ง ( " " " )
5. รายการคุณธรรม จำนวน 9 ครั้ง ( กันยายน - ตุลาคม 2537 )

ดังนั้น ในเชิงปริมาณ สารประเภทที่ 1 จึงมีจำนวนน้อยกว่าสารประเภทที่ 2 เนื่องจากสารประเภทที่ 2 มีจำนวนหลายรายการและมีกำหนดการออกอากาศที่แน่นอน

**เชิงคุณภาพ** จากการที่ สวช.ตั้งเป้าประสงค์ในการรณรงค์ไว้ คือ การตระหนักรู้ (Awareness) ความเข้าใจ (Comprehension) และการปฏิบัติ (Behavior) ผลจากการวิเคราะห์สารทั้ง 2 ประเภท ต่างก็มีเป้าประสงค์ที่การตระหนักรู้แตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ คือ

1. **เนื้อหา** สารประเภทที่ 1 ถูกสร้างเนื้อหาขึ้นมาเฉพาะเพื่อใช้ในการรณรงค์ ดังนั้นเนื้อหาจึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ส่วนสารประเภทที่ 2 ประเภทรายการข่าวและสารคดี นำข่าวเนื้อหาที่มีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแนวความคิดของผู้ผลิตในการนำเสนอข่าววัฒนธรรมแต่ละประเภทมาเป็นเนื้อหาเพื่อนำเสนอ

จากตารางที่ 3 หน้า 99 พบว่า ในการนำเสนอขอขบช่ายวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่นำเสนอมากที่สุด คือ ศิลปขนบธรรมเนียมประเพณี ตามลำดับ ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่ได้นำเสนอ คือ เรื่องครอบครัว ระเบียบวินัย และค่านิยม

ส่วนเนื้อหาของสารประเภทที่ 2 ซึ่งเป็นรายการสารคดี และนิตยสารทางโทรทัศน์ จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายการนั้น ๆ เป็นหลัก โดยเน้นขอขบช่ายทางวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ มาผลิตเป็นเรื่องราวของเนื้อหา คือ

- รายการสืบสานไทยและสำนึกไทย นำขอขบช่ายด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิตไทยมานำเสนอ
- รายการภาษาสโมสร นำขอขบช่ายด้านภาษามานำเสนอ
- รายการคุณธรรม นำขอขบช่ายด้านคุณธรรมและจริยธรรมมานำเสนอ

“เน้นขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถาน วิถีชีวิต เป็นหลัก” (วรรณพร วรรณดุริยะพันธ์, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2540)

“เนื้อหารายการพยายามให้เกี่ยวพันกับภาษา ไม่อยากหยิบยกภาษามาล้วน ๆ จึงใช้รูปแบบสุภาพและคำคม และเขาวชนต้นแบบ ให้เห็นว่ายกย่องเชิดชูเด็ก” (ชวนชม วิสัยจร, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2540)

“theme ของเราจะเป็นคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทย การรู้จักตัวเอง การแสดงออกในทางที่เหมาะสม” (นรุพร ถนัดช่าง, 21 มีนาคม 2540)

2. **รูปแบบ** ประเภทที่ 1 เป็นสปอตโทรทัศน์ ส่วนประเภทที่ 2 เป็นข่าว สารคดีเชิงข่าว สารคดี และนิตยสารทางโทรทัศน์ แม้ว่าการเผยแพร่จะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน คือ สปอตโทรทัศน์เรียกร้องความสนใจด้วยภาพและเสียงที่มีการสื่อความหมาย แต่เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ 30-45 วินาที ในขณะที่สารคดีและข่าวมีเวลาเสนอได้มากกว่าจึงสามารถให้รายละเอียดได้มากกว่าตามไปด้วย อย่างไรก็ตามก็เป็นผลดีในด้านการนำเสนอขอขบช่ายวัฒนธรรมมีหลายรูปแบบ ไม่เกิดความซ้ำซากจำเจในการนำเสนอ

**สรุป** การวิเคราะห์สารได้คือ สารที่ สวช. มีส่วนเข้าไปดำเนินการผลิตนั้น ไม่ประสบผลในด้านปริมาณ เนื่องจากไม่สามารถวัดจำนวนได้ว่ามากหรือน้อย ในด้านคุณภาพ สารทั้ง 2 ประเภทผลิตขึ้นสอดคล้องวัตถุประสงค์การรณรงค์ในด้านการตระหนักรู้ และความเข้าใจ โดยมีวิธีการนำเสนอในรูปแบบ และเนื้อหาที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยว่านำเสนอขอขบช่ายวัฒนธรรมด้านใดมาสร้างคือสปอตโทรทัศน์เรียกร้องความสนใจด้วยภาพและเสียงที่มีการสื่อความหมาย แต่เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ 30-45 วินาที ในขณะที่สารคดีและข่าวมีเวลาเสนอได้มากกว่า จึงสามารถให้รายละเอียดได้มากกว่าตามไปด้วย และเป็นผลดีในด้านเนื้อหา (Appeal) ที่มีหลายแบบและมีเป้าประสงค์ให้ผู้รับสาร ตระหนักรู้ในการรณรงค์โดยนำเสนอขอขบช่ายของวัฒนธรรมมานำเสนอและสารในแนวทางที่ 2 นำเสนอขอขบช่ายวัฒนธรรมมานำเสนอได้มากกว่าสารในแนวทางที่ 1

#### 5.4 กระบวนการสื่อความหมาย

เป็นการวิเคราะห์สารประเภทที่ 1 ได้แก่ สปอตโทรทัศน์ 2 เรื่อง ดังนี้

##### 1 เรื่องสวัสดิ์ปิรณรงค์วัฒนธรรมไทย

สปอตเรื่อง “สวัสดิ์ปิรณรงค์วัฒนธรรมไทย” เป็นการเปรียบเทียบในแนวทางของการนำเสนอของยุทธวิธีในการสร้างสรรค์งานโฆษณา (Execution) ซึ่งเป็นวิธีการเปรียบเทียบ (Comparison) ใช้กันแพร่หลายในวงการโฆษณา โดยเป็นการนำสินค้าหรือการบริการของคู่แข่งมาแข่งขัน หรือในการทำงานของสินค้า ไม่ก็อาจจะเป็นการบริการของเรากับสินค้าอื่น มาแสดงให้เห็นว่าแตกต่างกันอย่างไร (เสรี วงษ์มณฑา, 2534) ซึ่งสปอตเรื่องนี้ใช้วิธีเปรียบเทียบแสดงให้เห็นความแตกต่างในลักษณะความเป็นเชื้อชาติของผู้แสดง ฉากและการแต่งกาย การแสดงการไหว้ และภาษาที่ตลกขำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรหัส คือ เป็นรูปแบบของความเกี่ยวข้อง (Pattern of association) ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมที่ใช้กฎนั้น (Fiske 1982:64-65) เช่น เครื่องแต่งกายสัมพันธ์กับเชื้อชาตินั้น ๆ เพราะเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปด้วยการเรียนรู้จากสังคม หรือการแสดงการไหว้เป็นประเพณีที่ใช้กันในสังคมไทย การแสดงการไหว้จึงเป็นรหัสที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นตัวที่ทำให้เกิดข้อตกลงพื้นฐานระหว่างผู้ใช้รหัสและประสบการณ์ร่วมกันของคนในสังคม วัฒนธรรมเดียวกัน

แนวคิดหลักของสปอตชุดนี้คือ

- ชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมไทย
- สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม (บริษัทฟาร์อีสท์แอดเวอร์ไทซิง จำกัด, 2537)

จากแนวคิดหลักดังกล่าว ได้นำโครงสร้างรหัสย่อยมาวิเคราะห์ดังนี้คือ

1. การเลือกผู้แสดง (Casting) จากเด็กต่างชาติต่างสีผิว เพื่อนำมาถ่ายทอดแนวความคิดการสื่อสารกับผู้ชม โดยใช้ลักษณะการ “ไหว้” ซึ่งเป็นประเพณีของไทย สื่อสารกับผู้ชมในลักษณะเดียวกัน แต่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติของผู้แสดงเป็นตัวเปรียบเทียบ

2. ฉากและการแต่งกาย (Setting and Costume) การนำเสนอครั้งนี้ใช้ฉากสีดำเพื่อให้ตัดกับเครื่องแต่งกายประจำชาติซึ่งมีสีสันสวยงาม แต่ยังคงชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของเชื้อชาติอย่างชัดเจน เป็นการย้ำว่านอกจากผู้แสดงจะแตกต่างกันที่เชื้อชาติแล้วยังเน้นความแตกต่างทางการแต่งกาย

“เข้าไปในกระบวนการเลือก Story Board การคัดเลือกเด็ก ดู Model เด็กว่าเป็นเด็กต่างชาติแน่ ดู Costume ที่เค้าสั่งทำมา ทุกอย่างมัน Authentic หมด มันของจริงไม่ใช่ของปลอม (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2540)

3. การแสดง (Action) เด็ก ๆ ทุกคนสวมบทบาทเพื่อเลียนแบบท่าทางประเพณีการไหว้แบบไทยแต่ใช้ลักษณะอาการที่เป็นจริงตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลซึ่งประเพณีของชาตินั้น ๆ อาจจะมีการไหว้หรือไม่ก็ได้ ในขณะที่เด็กไทยจะไหว้อย่างอ่อนช้อยงดงามตามประเพณีไทยเป็นการแสดงความแตกต่างของลักษณะการแสดง และเด็กไทยยังถูกทำให้โดดเด่นโดยแสดงการไหว้คนเดียวลงบนมือของผู้ใหญ่ ในขณะที่เด็กชาติอื่นแสดงคู่

4. ภาษา ที่สื่อไปยังผู้ชมเป็นความสัมพันธ์กับการแสดงว่า การไหว้หมายถึงการทักทาย การอวยพร ลาก่อน ขอโทษ หรือขอบคุณ เป็นอาการแสดงที่มีความหมายหลายอย่างและย้าด้วยเสียงช่วงท้ายว่า “แต่จะมีใครซักกี่คนที่จะรู้ซึ่งถึงความหมายที่แท้จริงของสิ่งนี้ได้ดีเท่าคุณ”

นอกจากนั้นแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับกระบวนการสร้างความหมาย ในเรื่องของความหมายตรง (Denotation) และความหมายแฝง (Connotation) สำหรับความหมายตรงในสปอตเรื่องนี้คือ เด็ก ๆ แต่ละชาติแสดงการไหว้ตามแบบที่เป็นธรรมชาติของแต่ละบุคคล ในเครื่องแต่งกายประจำชาติตนที่มีสีสันสวยงาม แสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน โดยมีเสียงย้ำว่าการไหว้ก็คือ การทักทาย ลาก่อน ขอขอบคุณ ขอโทษฯ อย่างไรก็ตามเด็กไทยต้องไหว้สวยที่สุด และเข้าใจดีว่าการไหว้ของตนนั้นมีความหมายใด

ส่วนความหมายแฝงคือ การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านเชื้อชาติกับการไหว้แสดงถึงความสัมพันธ์ที่สะดุดตา เพราะการไหว้ไม่ใช่ประเพณีประจำชาติของเด็กญี่ปุ่น เด็กอินเดีย เด็ก

แม้กษิกกันฯ แต่เป็นของเด็กไทยซึ่งเป็นตัวแทนของคนไทยทั้งชาติ แนวคิดนี้ยังตรงกับแนวคิดเรื่องรหัสพฤติกรรม (Code of Behavior) ซึ่งอยู่ในลักษณะของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม (John Fiske, 1982: 43) ทำให้การไหว้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสพอดเรื่องนี้มาปฏิสัมพันธ์กับอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม ของผู้รับสาร เป็นการเร้าอารมณ์ให้เกิดความรู้สึกว่า เมื่อเปรียบเทียบแล้ว เด็กไทยต้องไหว้สวยที่สุด การไหว้ลงบนมือผู้ใหญ่ยังหมายถึง การแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่และยังเป็นสัญลักษณ์ (Symbolize) สารของวัฒนธรรมไทย ที่เราควรจะอนุรักษ์และสืบทอดจากคนสูงอายุไปสู่คนรุ่นใหม่ เป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นเพื่อขอร้องความ 2537 ปี ปรณรงค์วัฒนธรรมไทย เป็นการปลุกเร้าระหว่างการไหว้กับข้อความ “สิ่งเหล่านี้ได้ดีเท่าคุณ” สิ่งเหล่านี้คือวัฒนธรรมไทย ความเป็นสังคมไทย ปฏิบัติแบบไทย เป็นการปลุกเร้าให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าแห่งวัฒนธรรมไทย ด้วยตัวของตัวเองโดยไม่ให้รู้สึกว่าวัฒนธรรมไทยเป็นเรื่องโบราณ ล้าหลังและเกริ่นนำร่อง ประกาศให้ประชาชนคนไทยรับรู้ว่ ปี 2537 เป็น ปีปรณรงค์วัฒนธรรมไทย ที่คนไทยทุกคนต้องมีส่วนร่วม ยกย่องอุปนิสัยคนไทยที่น่าภาคภูมิใจที่ใกล้ตัวคนไทยมากที่สุด นั่นคือ “การสวัสดี” ซึ่งเป็นของคู่บ้านคู่เมืองของไทย

“เรื่อง สวัสดีฯ เป็นตัวเปิดเรื่องปรณรงค์วัฒนธรรมไทยด้วยการป่าวประกาศว่า เราจะปรณรงค์วัฒนธรรมไทยกันแล้ว ด้วยการเอาสิ่งที่มีมันอยู่ใกล้ตัวเป็นอะไรที่สวยง่าย ๆ เป็นอะไรที่บอกได้ชัดเจนถึงความเป็นไทยก็คือการไหว้ การสวัสดีมันเป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม” (จรีพร ไทยดำรงค์, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2540)

## 2.2 เรื่องปลายทางประเพณี

สพอดเรื่องปลายทางประเพณีเป็นภาพยนตร์ส่งเสริมประเพณีไทย ผลิตต่อจากสพอดเรื่อง “สวัสดีปรณรงค์วัฒนธรรมไทย” เนื้อเรื่องเป็นการสร้างเหตุการณ์จำลอง (Pseudo Event) ของขบวนประเพณี 3 ขบวนคือ แท้เทียนพรรษา ลอยกระทง และสงกรานต์ เคลื่อนมาบนชายหาด และค่อย ๆ มุ่งหน้าลงทะเล กระทั่งในที่สุดจมหายลงไปใหนทะเล เปรียบกับจุดจบของประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยปราศจากสำนึกในความหมาย

สพอดเรื่องนี้มีการสื่อความหมายโดยลงรหัส เป็นสัญลักษณ์ไว้มากมาย แต่รหัสก็มีรูปแบบของความเกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบไปด้วยกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมที่ใช้กฎนั้น (Fiske 1982: 64-95) สพอดเรื่อง “ปลายทางประเพณี” เป็นสพอดที่มีการเข้ารหัสทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการแสดง การแต่งกาย ฯ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นรหัสทางสังคม (Social Code) ซึ่งประกอบด้วยรหัสย่อย คือ

1. การคัดเลือกผู้แสดง (Casting) เป็นการคัดเลือกนักแสดงชายและหญิง ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว เป็นตัวแทนของผู้สืบสานประเพณี และมักจะเข้าร่วมในประเพณีทั้ง 3 ประเพณี

2. ฉากและการแต่งกาย (Setting and Costume) ฉากเป็นชายหาดและทะเล เนื่อง จากเป็นบริเวณกว้างถ่ายทำง่าย ส่วนทะเลยังหมายถึง ความลึก ความน่ากลัว เปรียบเสมือน โลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่จะผลาญและกลืนกินวัฒนธรรมให้สิ้นไป การแต่งกายให้สีสันเป็น Graphic Scheme ใช้สีของเครื่องแต่งกายแทนประเพณีต่าง ๆ ขบวนแห่เทียนพรรษาสีเหลือง ขบวนสงกรานต์สีเขียว ขบวนลอยกระทงสีเขี้ยว นอกจากนี้การแต่งหน้าทาตัวด้วยสีดำ แสดง ความหมายขัดแย้งกับประเพณีที่รื่นเริงสนุกสนานตามธรรมชาติเป็นจริง

3. การแสดง (Action) นักแสดงแสดงท่าทางไม่มีชีวิตชีวา ไร้ความสนุกสนาน ขบวน แห่สงกรานต์วิกน้ำสาดไปในทิศทางที่ไม่มีผู้คน

4. ภาษา เป็นการสื่อและสรุปความหมายของรหัสทั้งหมดว่า ถ้าวันนี้อย่างมองไม่เห็นคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ต่อไปภายหน้าจะไม่มีประเพณีไทยเหลืออยู่ ดังเช่นในภาพ การสื่อสารซึ่งขัดแย้งกับธรรมชาติจริงของแต่ละประเพณี

“หนังมัน Symbolic มาก มันไม่ Realistic ประเพณีสงกรานต์มันไม่ได้มีแต่อย่างนี้ มัน ทำขึ้นมาเพื่อสื่อสารความคิด อันนี้คือ สัญลักษณ์ของประเพณีสงกรานต์ อันนี้คือสัญลักษณ์ของ ประเพณีแห่เทียนพรรษา สัญลักษณ์ของลอยกระทง” (จรีพร ไทยดำรงค์, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2540)

สพอตร์เรื่องนี้ สามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดของเฟอร์ดินาน เดอ ซอสซูร์ เกี่ยวกับ สัญลักษณ์ เป็นการรวมกันระหว่างคอนเซ็ปต์ กับ Sound-image โดยผู้ส่งสารใช้เสียงเพลง และ ภาพของเทียน ชันน้ำ กระทง เป็นตัวหมาย (Signified) เข้าเป็นรหัส มีสัญลักษณ์ทางวัตถุที่ บ่งบอกถึงความหมาย (Sound-image) เสียงเพลงเป็นเพลงแห่งศพ นักแสดง แสดงอาการไม่มี ชีวิต ไร้ความสุนทรีย์รื่นเริง

ทั้งภาพ เสียง การแสดง เครื่องแต่งกาย ล้วนสื่อความหมาย ตัวหมายถึง (Signified) ภาพของเทียนและนักแสดงแต่งกายชุดสีเหลือง หมายถึง ประเพณีแห่เทียนพรรษา ภาพของชัน น้ำและนักแสดงแต่งกายสีเขียว หมายถึง ประเพณีสงกรานต์ ภาพกระทงและนักแสดงแต่งกาย ชุดสีเขียว หมายถึง ประเพณีลอยกระทง ภาพของขบวนทั้งสามเดินลงทะเล หมายถึง ความล่ม สลายของประเพณี ภาพของเทียน ชัน กระทง เกยชายหาด หมายถึง เศษสัญลักษณ์ ประเพณี คงเหลือเพียงสิ่งที่กล่าวแต่ไม่มีการปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างแท้จริง

ซอสซูร์ ได้เสนอความเห็นที่ Concept จะมีความหมายได้เพราะความสัมพันธ์และ ความสัมพันธ์พื้นฐาน คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะตรงกันข้ามกัน ในสพอตร์เรื่องนี้มีสิ่งที่ตรง ข้าม คือ ไม่มีการแห่แห่หางหงส์ นางสงกรานต์ที่สวยงาม แต่ใช้กระทง และชัน การแต่ง กายไม่มีสีสันงดงาม แต่ใช้สีเดียวทั้งขบวน ไม่มีอาการสนุกสนานรื่นเริง มีแต่ความไร้ชีวิต ไร้ ความรื่นเริง ไม่มีเสียงโห่ร้อง แต่เป็นเสียงเพลงแห่งศพ “Concept ต่าง ๆ นั้นมีความแตกต่างกัน

และไม่ได้ถูกกำหนดความหมายโดยเพียงเนื้อหาในเชิงบวกเท่านั้น แต่จากเชิงตรงข้ามด้วยในแง่ความสัมพันธ์กับคำอื่น ๆ ในระบบ” (Sausuare, 1966)

ผู้ส่งสารใช้วิธีสร้างความขัดแย้งทางความรู้สึก ของผู้รับสารเกี่ยวกับประเพณีที่เคยพบเห็นตามความเป็นจริงในสังคม กับสิ่งที่สร้างขึ้นในสปอตโฆษณา เพื่อสร้างความมีคุณค่าและให้ผู้รับตระหนักในความสำคัญของประเพณีไทยโดยใช้เสียง สรุปว่า

“ใช้เวลาห้าร้อยห้าพันปี กว่าจะได้ประเพณีไว้ชื่นชม ถ้าวันนี้อย่างมองไม่เห็นค่า อีกไม่กี่วันข้างหน้า เหลืออะไรบ่งบอกความเป็นไทย” และย้ำอีกครั้งด้วยเสียง “รักและสืบสานประเพณีไทย”

ในแผนงานโฆษณา “2537 ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย” ของบริษัท ฟาร์อีสท์ แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด ได้อธิบายถึง สปอตเรื่อง “ปลายทางประเพณี” ว่าเป็นการสร้างเหตุการณ์จำลองเพื่อสื่อให้เห็นถึงการสิ้นสุดของประเพณีอันงดงามของไทย หากปล่อยให้วันนั้นมาถึง นับเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน Immune Power ให้คนไทยตระหนักถึงคุณค่าแห่งประเพณีต่าง ๆ ซึ่งนับวันจะถูกทอดทิ้งจนไม่เห็นคุณค่าที่แท้จริงของประเพณีนั้น ๆ เพราะแม้ว่าวันนี้ เรายังเห็นประเพณีเหล่านี้มีอยู่ในสังคมไทย แต่นับวันก็ยิ่งเปี่ยงเบนออกไปจากความถูกต้องแห่งประเพณีนั้น ๆ จึงจำเป็นต้องกระตุ้นจิตสำนึกของคนไทยนับตั้งแต่นี้ ก่อนที่ทุกสิ่งจะสายจนเกินแก้

#### ปัญหาและอุปสรรคของการสื่อความหมาย

##### 1. เรื่องสวัสดิ์ ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย

ในด้านเกี่ยวกับการเปรียบเทียบโดยการนำเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างของกิริยาอาการคือ การไหว้ ประเพณีของคนไทย ซึ่งกระทำโดยเด็กต่างชาติควรหลีกเลี่ยงที่จะนำเอาปัจจัยในการนำเสนอความแตกต่าง ที่จะมุ่งเน้นความโดดเด่นหรือดีกว่าของ วัฒนธรรมไทยด้วยการดูถูกหรือข่มชาติอื่น สปอตเรื่องสวัสดิ์ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย มีลักษณะในเชิงเนื้อหาว่า การไหว้ของคนไทยดีกว่าชาติอื่น ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ให้ข้อคิดว่า “ใช่แน่เลย ความภูมิใจนี้มันดีกว่า ถ้ามันไม่ดีกว่าก็ไม่รู้จะสร้างไปทำไม ภูมิใจไปทำไม” (สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2540) แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความภูมิใจที่เกิดจากการข่มชาติอื่นนั้น จะไม่เป็นผลดีต่อทัศนคติที่ชาวต่างชาติมีต่อวัฒนธรรมไทยและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ในกรณีเดียวกัน ถ้าคนไทยแสดงอาการทักทายซึ่งเป็นประเพณีของชนชาติอื่นก็คงทำไม่ได้สวยเท่าเจ้าของประเทศ เพราะไม่เข้าใจถึงการสื่อความหมายของประเพณีชาตินั้น

ดังนั้นทางออกในการทำโฆษณาเพื่อรักษา Concept ของเรื่องไว้ ควรจะนำเสนอว่า แต่ละชาติต่างก็มีวิธี ทักทายเป็นของตัวเอง เท่ากับเคารพวัฒนธรรมทุกชาติ จึงควรใช้หลักเปรียบเทียบโดยยกย่องวัฒนธรรมชาติอื่น ซึ่งจะเป็นความภูมิใจที่สมบูรณ์กว่า



## 2. เรื่องปลายทางประเพณี

เป็นการใช้สัญลักษณ์มากเกินไป ซึ่งจะทำให้การตีความหมายของผู้รับสารไม่ถูกต้อง ตรงกับความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการให้เข้าใจรับรู้ เนื่องจากมีความแตกต่างกันทางชนชั้น ระดับการศึกษา ทัศนคติ

วัตถุประสงค์ของการรณรงค์ คือการเผยแพร่สโปตสู่กลุ่มเป้าหมายทุกระดับชนชั้น ดังนั้นการทำสโปตจึงควรสื่อความหมายที่เข้าใจง่าย เช่น ประเพณีสงกรานต์ไม่ใช่การสาดน้ำแข็งหรือสาดน้ำใส่กัน แต่เป็นการรดน้ำด้วยความนับถือที่มีต่อผู้ใหญ่ เป็นการเปรียบเทียบที่มีเนื้อหา ดี-ไม่ดี โดยภาพอย่างชัดเจน และเข้าใจได้ง่ายกว่า เป็นต้น



ศูนย์วิทยุทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย